

Ing. arch. Oľga Janáková

ARCHITEKTÚRA A DIZAJN V TVORBE INTERIÉRU

Definíciu slova interiér ako komplexne vytvoreného vnútorného priestoru – z časti tvorenej architektúrou a jej stavebnými konštrukciami, ako aj z ostatných doplňujúcich súčastí – možno dnes považovať za všeobecne platnú architektonickú konvenciu. Interiér teda vzniká ako syntéza a vzájomné spolupôsobenie relatívne rôznorodých súčastí, ktorých konštrukčné, materiálové, estetické aj úžitkové charakteristiky môžu byť navzájom veľmi odlišné. Ich konkrétna zostava je v každom z interiérov jedinečná. Rozmanitosť prítomných prvkov a rozmanitosť ich zoskupení sú dôvodom rôznorodosti interiérov.

Za najvýznamnejšie z kompozičných súčasťí interiéru možno považovať architektúru, dizajn ako aj ďalší mimoriadne významný priestorový a funkčný element, ktorým je svetlo. Tieto tri základné zložky obsahujú v sebe aj iné výtvarné činitele: priestor, tvar, farebnosť, tektoniku jednotlivých súčasťí interiéru, štruktúru a textúru materiálov.

Významy pojmov architektúra, interiér a dizajn sa v zmysle ich definícií aj dnes zaužívanych významov v istých smeroch prekrývajú, nie sú navzájom exaktne oddeliteľné. Nemôžu byť presne stanovené hranice architektúry a interiéru, ak architektúra sama je súčasťou interiéru. Podobne hranice architektúry a dizajnu ako aj interiéru a dizajnu nie je možné presne určiť. Dizajn je súčasťou architektúry aj súčasťou interiéru Tu vystupuje predovšetkým otázka jednoznačnej definície pojmu dizajn. Problému sa na Slovensku venuje predovšetkým prof. Ľudovít Petránsky.

V tomto príspevku sa slovo dizajn používa vo význame, aký je v našom kultúrnom prostredí zaužívaný.

Ako sa teda podieľa na tvorbe interiéru architektúra a ako sa na tejto tvorbe podieľa dizajn?

Pre architektúru je najpodstatnejšou charakteristikou tvorba priestorov. Práve táto tvorba priestorov oddeľuje architektúru od iných druhov umenia, aj od dizajnu. Tvorba priestorov je súčasne aj jednou z hlavných charakteristík interiérovej tvorby. Pritom interiér môže vytvárať vlastné priestorové koncepcie len v medziach, len v limitoch určených architek-

túrou. Na druhej strane pri tvorbe nového architektonického diela súčasne s interiérom môže priestorový koncept interiéru ovplyvniť aj celkovú koncepciu architektúry.

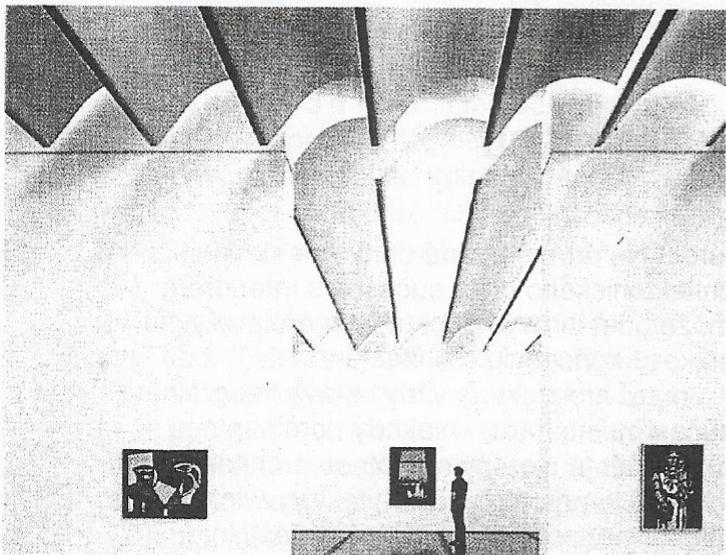
Vnútro architektúry vždy ostáva integrálnou súčasťou interiéru – niekedy dominantnou – ak interiér je tvorený samotnou architektúrou, inokedy je prítomnosť architektúry v interiéri takmer nebadateľná, ostatné súčasti interiéru sú také výrazné, že architektúru prekrývajú alebo potláčajú. K takejto situácii dochádza hlavne pri vkladaní nových interiérov do starších architektonických objektov. Špecifickú pozíciu má vkladanie nových interiérov do objektov, ktoré sú kultúrnymi pamiatkami a prináleží im legislatívna ochrana.

Väčšina reálnych riešení interiérov sa pohybuje medzi spomenutými krajnosťami a v interéri vnímame popri sebe súčasne prítomnú časť architektonických konštrukcií aj architektúrou vytvorený priestor samotný na jednej strane a na druhej strane ostatné súčasti interiérového riešenia: nábytok pevný aj mobilný, interiérové úpravy povrchov, prvy umelého osvetlenia, ale aj rôzne iné funkčné alebo len dekoratívne predmety a doplnky.

Architektúra je vždy priestorovým základom interiéru. Poskytuje mu rôzne priestorové možnosti, niekedy aj tvrdé obmedzenia.

Pre dosiahnutie úspešného tvorivého výsledku, ktorým je realizovaný interiér má veľký a nespochybniteľný význam dizajn časť architektúry aj všetkých ostatných prvkov, ktoré sú v interiéri prítomné. Ako už bolo spomenuté, okrem svetla sú to teda predovšetkým architektúra a dizajn, ktoré spoločne vytvárajú a dotvárajú vnútorné priestory do ich syntetickej a užívateľskej podoby. Niektoré interiéry sú komponované ako celistvá priestorovo výtvarná sústava relatívne nezávisle od architektúry. Takéto diela bývajú niekedy aj ako celok zaradené do sféry dizajnu. Svedčia o tom viaceré publikácie o dizajne, ktoré takúto tvorbu prezentujú.

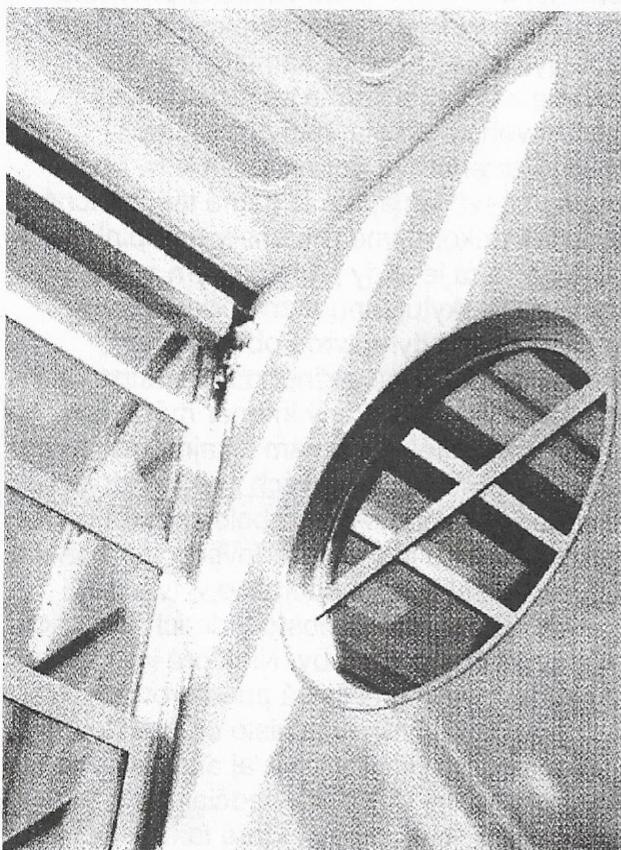
Vráťme sa k významu slova dizajn. Pravdepodobne sme nútene prijať skutočnosť, že toto slovo má v súčasnosti viac významov. Nakoľo v lingvistickej zmysle má viac významov aj slovo interiér. Môže znamenať vnútorný

Renzo Piano: Menil Collection Museum, Houston

priestor všeobecne, alebo v hovorovej reči je týmto slovom niekedy nazývané vnútorné zariadenie samo o sebe, bez väzby na priestor.

V kultúrnom prostredí Slovenska býva dizajn väčšinou chápaný v jeho užšom význame, ako navrhovanie predmetov aj predmety samotné ako reálne výsledky týchto návrhov.

Nicolas Grimshaw: Grand Union Walk, Londýn

Opačným pólom sú do šírky komponované definície dizajnu ako „Výtvarné alebo architektonické navrhovanie a projektovanie všetkých diel, ktoré vytvárajú životné prostredie, pričom

realizácia nemusí byť urobená priemyselným spôsobom“ (Ľ. Petránsky: Teória a metodológia dizajnu, TU Zvolen 1994), alebo chápajte dizajn v zmysle konceptu, myšlienky. „...nie sú podmienené ani priemyselným spracovaním, ani sa nezúčastňujú na tvorbe životného prostredia. Uskutočnenie idey sa nahrádza ideou uskutočnenia“. (Ľ. Petránsky: Teória a metodológia dizajnu, TU Zvolen 1994)

Pri týchto do šírky komponovaných definíciiach si treba uvedomiť, že zmysel slova dizajn vstupuje významne aj do sféry koncepcii architektonickej a interiérovej tvorby a významovo sa s nimi prekrýva. Pritom priestorovnosť stále ostáva základnou, jednoznačnou a aj výlučnou charakteristikou architektúry a interiéru. Potreba ujasnenia vzájomného vzťahu dizajnu a architektúry nie je zrejme aktuálna iba na Slovensku. Na danú tému bol v českom časopise Architekt publikovaný rozhovor s prof. D. Veselým. Architekt 1/2002, 2/2002 Medzi architektúrou a dizajnom.

V užšom, alebo aj širšom význame definícií sa dizajn významným spôsobom zúčastňuje na tvorbe interiéru, pričom môže byť v interiéri prítomný ako súčasť architektonického dizajnu, alebo je obsiahnutý v interiérových prvkoch, ktoré samotné sú dizajnom. Skutočnosť, že pojedizajn je na Slovensku chápaný skôr v jeho užšom význame súvisí so skutočnosťou, že toto slovo vstúpilo do nášho jazyka pomerne nedávno, v 2. polovici 20. storočia, predovšetkým v spojitosti s priemyselne vyrábanými predmetmi a s ich navrhovaním. Organizácie a združenia dizajnérov, ktoré vznikali vo vyspelých krajinách západnej Európy v 50-tych rokoch 20. storočia (napríklad Council of industrial designers vo Veľkej Británii alebo Associazione per il disegno industriale v Taliansku, Institut de l'estetique industrielle vo Francúzsku - malí tiež už v názve zakotvenú spojitosť s priemyselnou výrobou).

Pojem dizajn – v našom zaužívanom ponímaní dodnes teda má v sebe istú stopu priemyselného dizajnu a do istej mierky súvisí aj s prenosom estetiky priemyselných výrobkov do architektúry aj do interiérov.

Podobne je to aj s tvarovaním detailov architektúry a interiéru – ako priemyselných výrobkov, pričom ani ne-musí ísť nutne o priemyselný výrobok – prvok mohol byť vyrobený remeselne. Interiérovú tvorbu Rastislava Janáka napríklad svojho času charakterizoval M. Dulla: „High-Tech ako umelecké remeslo“.

Názvy architektonický dizajn, interiérový dizajn, preto u nás výstižne pomenovávajú súčasný stav. V ich názve je obsiahnutý aj odkaz na všadeprítomnosť priemyselnej výroby. Ako už bolo spomenuté, slovo dizajn je v slovenčine prítomné relativne krátku dobu, jeho význam preto môže byť časom modifikovaný. Prebiehajúce diskusie tomu nasvedčujú.

V situácii boja o prestíž venujú mnohé firmy veľkú pozornosť dizajnu svojich výrobkov. Výsledkom bývajú často výrobky vysokej estetickej úrovne, ktoré okrem úžitkovej funkcie sú aj umeleckými predmetmi súčasnosti: pohár, váza, telefón, svietidlo, ale aj textil a nábytok.

Všetky tieto predmety významou mierou ovplyvňujú každý súčasný interiér. Dizajn nábytku má v celkovom výraze interiéru jednu z hlavných úloh. Je tu však aj dizajn podlág, dizajn svietidiel, dizajn podhlľadov a podobne, čo sú prvky stavebného interiéru ako aj dizajnu interiérových doplnkov.

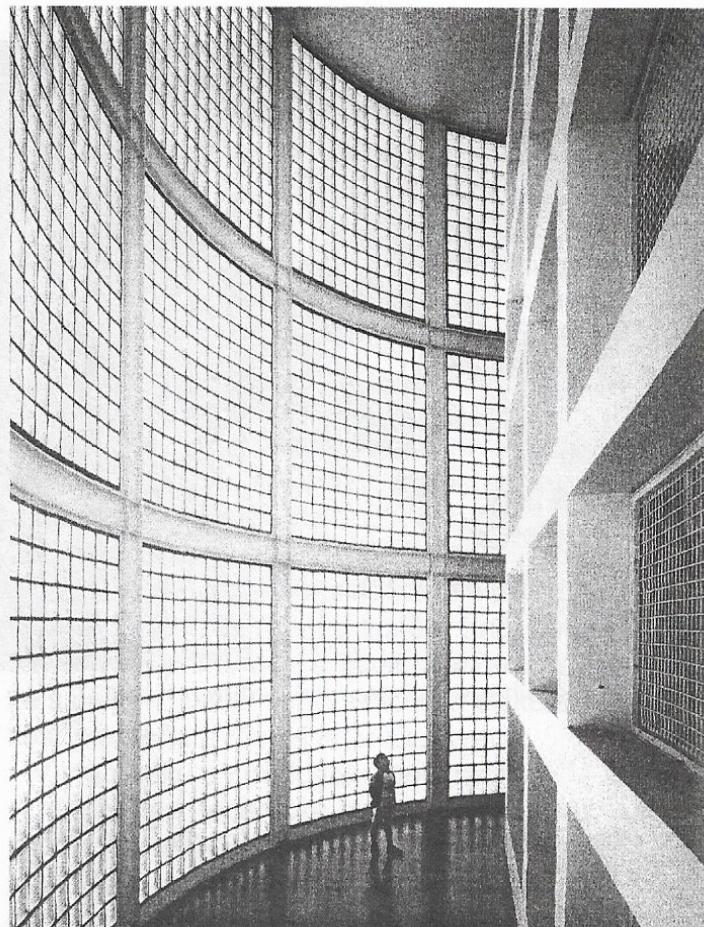
Architektúra sa výrazne premieta do interiéru nielen tým, že rozmerovo a tvarovo určuje základné charakteristiky vnútorného priestoru, ale aj dizajnom svojich prvkov, ktoré sú do interiéru orientované.

Dizajn architektúry istým spôsobom predurčuje spôsob následného riešenia: Ak je výrazný – a do interiéru priamo prejavuje – je v ňom stále prítomný. Ak je nevýrazný alebo anonymný, vyvoláva potrebu výrazného interiérového dotvorenia. Naopak – dizajn interiéru ovplyvňuje architektonický koncept skôr zriedkavo – pri tvorbe komplexne pochopených autorských architektonických diel, kde architektúra s interiérom sú komponované v úplnej tvaroslovnej zhode.

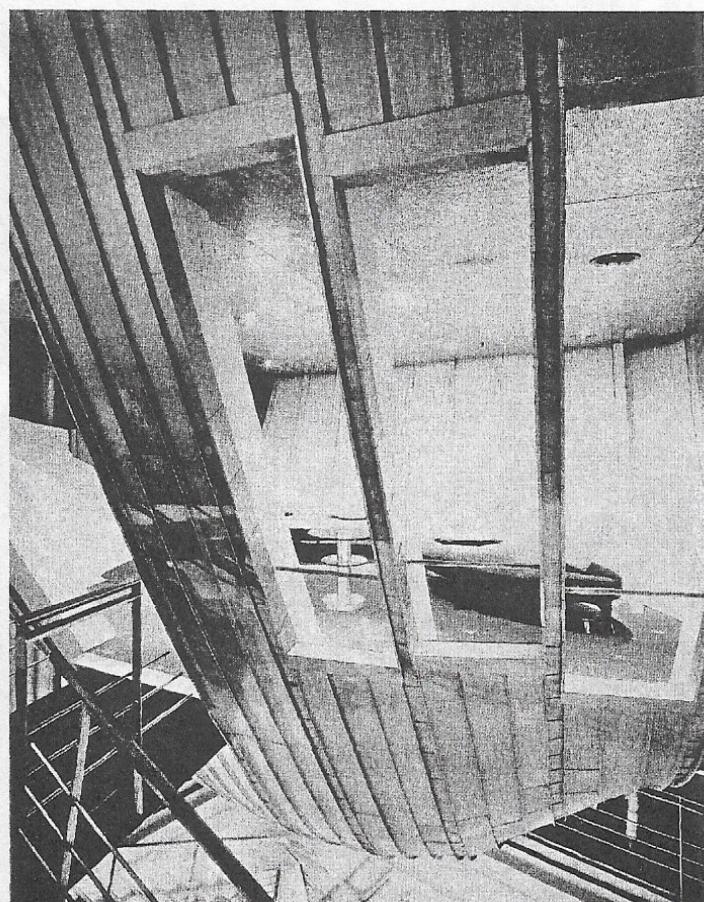
Problémom interiérovej tvorby je okrem iného autorsky zvládnuť syntézu dizajnu všetkých prítomných súčastí tak, aby boli vytvorené vo vzájomnej súhre, výsledok tvorivého počinu pôsobil jednoznačne.

Nakoniec je potrebné pripomenúť, že je to práve dizajn jednotlivých prvkov, prostredníctvom ktorého je možné vytvoriť súlad architektúry a interiéru. Funkcia dizajnu v architektúre je aj slohotvorná - v spolupôsobení aj s inými činiteľmi, ktoré spoločne vytvárajú dielo.

Hranice medzi architektúrou, interiérom a dizajnom môžu byť pritom úplne znejasnené, alebo naopak viditeľne zvýraznené – v zmysle vstupných podmienok tvorby a autorského zámeru.

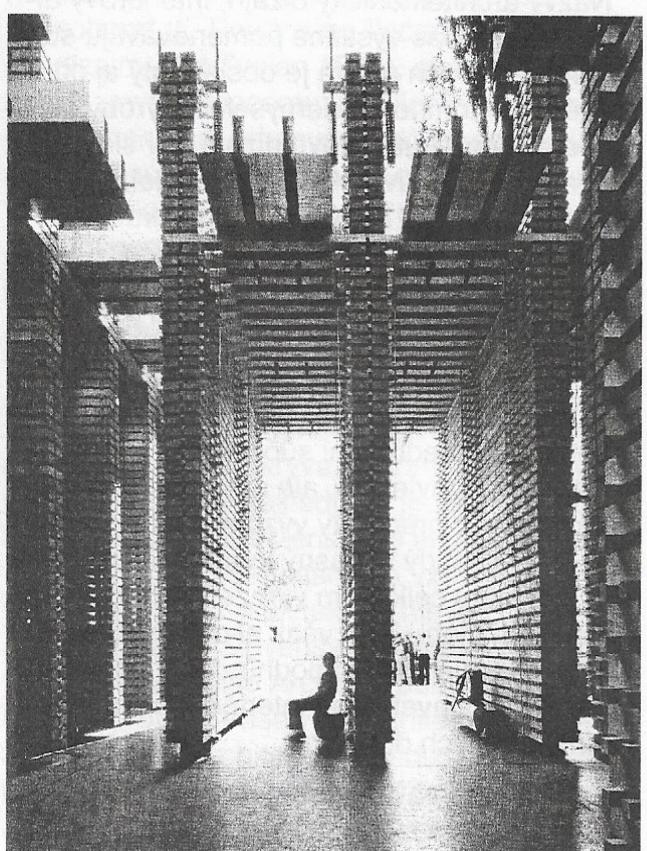
Alberto Campo Baeza: Škola v San Fermíne, Madrid

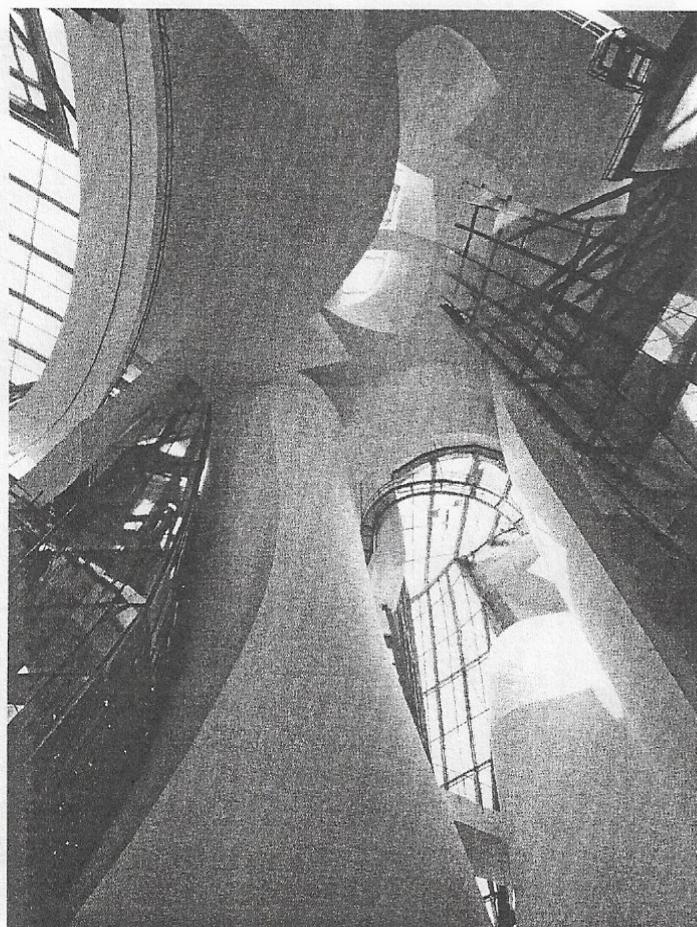
Eric van Egeraat: Centrála ING Bank&Nationale Nederlanden, Budapest

Rem Koolhaas: Kongresové centrum v Lille

Peter Zumthor: Švajčiarsky pavilón na Expo 2000 v Hanoveri

Frank O. Gehry: Guggenheimovo múzeum v Bilbao

Dizajn – vzhľadom na svoju stále významnejšiu pozíciu v živote človeka – má podľa všetkého ambície preberať na seba zodpovednosť a úlohy, ktoré sú aj mimo jeho esteticko-výtvarnej a funkčnej sféry pôsobnosti. Napríklad Seulská deklarácia priemyselných dizajnérov 2001 obsahuje viaceré humanistické myšlienky a výzvy.

„Priemyselný dizajn sa už nebude usilovať len o materiálne blaho“ „My ako globálni priemyselní dizajnéri pôjdeme cestou trvale udržateľného rozvoja koordinovaním rôznych aspektov, ktoré majú vplyv na jeho dosiahnutie, takých, ako je politika, ekonomika, kultúra, technológia a životné prostredie“. (Designum, 3/2001, str. 35)

Nepripomínajú nám tieto myšlienky humanisticko-spoločenské ambície architektonickej avantgardy v dvadsiatych rokoch minulého dvadsiateho storočia?